

martxan jarri orain arte. Gainera epaileen munduarekin egiten dugu topo: hirugarren boterea.

Erantzuna berriz ere indarraren eskutik dator: emandako sententziek epaileak euskaldunak izateko/euskalduntzeko inolako beharkizunik ez dute ikusten, horren kontra desobediencia jarduerak burutzen dituztenei zigorra ezarriko zaie. Isunez eta kartzelaz zigortutako euskaltzaleak jadanik gure artean izango dira. Ahalegin hori ezerezean gelditu ez dadin, esparru horretan lehenbailehen normalizazio plangintza bideratzea aldarrikatu behar dugu euskaltzale guztiok, euskararen aldeko neurriak hartzen joan daitezten esparru horretan ere. Gizarte eskaera eta presioaren beharra agerian dago aspaldian. Garrantzitsua da aukerak zabaltzea euskaltzaleei eta gizarte eragileei ekimen hauek babesteko ekimen desberdinen bidez.

LAURA MINTEGI

URTERIK ONENA EZ, EZTA TXARRENA ERE

Jakingileek eskaini didaten aukera eskertu ondoren (unean egindako kritikak mindu ez dituelako seinale, eskerrak), aurtengo urtean kulturaren munduan izandako zenbait gai aukeratuta balantze modukoa egiteari ekingo diot, bi ohartxo egindakoan: bata, ezohikoa bada ere, kirolak lekua izango du kronika honetan; bia, ez naiz EHUz mintzatuko, aurreko urteetan esandakoa hitzez hitz errepika nezakeelako.

DURANGOKO KARPA, ONURAGARRI

Durangoko Liburu eta Disko Azoka ez da urtean behingo bilgune soila, ezta merkataritzarako aukera paregabea. Durango, honela, beste hitzik gabe ere, balantze honetan aztertu nahi dugun kulturaren erakusleho historikoa da. Berpizkunde kulturalaren garai gogorrean jaioa, azken hogeita hamar urte

hauetan euskaraz egindako kulturaren ibilbidea agerian uzten digu, bera den modukoa, aurrera-atzerakadez josita, eta ez soilik liburugintzan: musika, antzerkia, bertsojaritza eta abarrek ere abegia izan baitute bertan.

Kultura hazi (kantitate eta kalitatez), merkatua ugalduta aretoa ez. Horixe genuen azken urteetako akatsa. Durangok, berriz ere, jakin izan du garaietara moldatzen eta kulturarekin batera hazi egin da, kantitateari dagokiola, espazioa zabalduz, eta kalitatea ere bai, katalogoa eta bestelako eskaintza hobetuz. Bestela ematen badu ere, euskal kulturagileek ez dihardugu beti kezaka eta muturka. Kritika positiboak ere nabarmentzen badakigu jakin, aukerarik egonez gero. Gerediaga Elkarteak egin eta egiten duen lan eskerga aipatzeko eta esker tzekoa da, dudarik gabe, lan anonimoa dela jakinik gainera, inoren curriculum-ean pisurik hartuko ez duena, alegia.

Durangon, urtean behin behintzat, antzeman dezakegu zer izan daitekeen unibertso izatea, erdigunea, ardatza. Durangon ez gara sateliteak.

ATHLETIAK 100 URTE

Gastronomia, janzkera edo/eta txikiteoa elementu kulturaltzat hartuak baldin badira (eta dira), are naturalagoa litzateke askoren ahotan dagoen kirola ere kulturaren eremukotzat jotzea, futbola alegia, nahiz eta, aitor dezagun, diru eta intere s politiko asko mugitzen duen jarduna izan. Baina ez al dugu ikusi arteak ere dirua eta interesak mugi ditzakeela, futbolak adina?

Hiritarren interesei dagokielarik, aldiz, kaletarrek hurbilagoa sentitzen dute futbola argitaratu berri den liburua, edota hirira heldu den arte-erakusketa berria baino. Pentsa dezagun bestela, inkestaturiko gehienek zer lukete nahiago, museo baterako sarrera ala San Mameserakoa, Sampdoria ikusteko demagun, bata zein bestea debalde eskainiz gero. Erantzuna, ehuneko altuan, ez litzateke izango Juan Ignacio Bidarteren gustukoa.

Ehun urte ez da hutsaren hurrengoa. Nazionalismo modernoaren adina da, Bizkaiko industrializazioaren jaiotza, Bilboko Bankaren adin bera da, eta hauekin batera sorturiko lehen euskal sindikatuak. 100 urte du euskararekiko harrotasun aranistak, ehun urte du gure hiri handien aurpegiak. Eta Athletiak ere bai, munduko leku urrunetan ere ezaguna den futbol taldea.

Kanpotarrak kontratatu nahi ez izatea erabaki politikoa da, erabaki kulturala edo nazio-erabakia, nahi den bezala esan. Edozein kasutan ideologikoa da, eta ez ekonomikoa. Kultur-gintzan bezala, beste edozein arlotan ere halako erabakiak har daitezke, ikuspuntu ekonomizista eta produktibista direla nagusi, ala ikuspuntu kulturalari (politiko, ideologikoari...) eutsiz, eta futbola ez da salbuespena.

Futbolzalea izan gabe, behin konturatu nintzen zein garrantzia duen politikak futbolaren eremuan; barkatuko didazue anekdota kontatzea: 1991. urtean aldi berean ari ziren egiten EHUrako eta Athletirako hauteskundeak. Orduko hartan ni neu nengoen *Ertza* kandidaturaburu eta kazetari gazte bat hurbildu zitzaidan elkarrizketatu nahian. Egin zizkidan galdera guztiak zeharo ideologikoak izan ziren, elkarrizketa moztu genuen artean: nonbait erredakzio-buruak ez omen zion esan ni ez nintzela Athletirako hautagaia.

Gure unibertsoaren eraikitze-prozesuan Athleti ehun urte-duna ere euskaldundu behar izango dugu, berebiziko garrantzia baitu herri honen kulturaren arloan, kultura (gogora dezagun) herri baten adierazpenak oro osatua baita.

ETB EUSKARAZ, NORENTZAKO TELEBISTA?

Futbolaren garrantziaz oharturik ere, kexu nator orain futbolaren presentzia gehiegizkoaz ETBren euskarazko programazioan. Zeren, azter dezagun, futbola ez badut maite (emakumezko gehienek bezalaxe), marrazki bizidunek asetzen ez bannate (aspaldi bete nuen 10 urte), *Goenkale* segitzen ez badut (*mea culpa*, aitor dezadan) eta folklore *heavy*-ak dosi masiboetan gustatu baino inoren lotsa sentiarazten badit, zer gel-

ditzen zait ikusteko ETBn, euskaraz? Albistegiak, egia da. Horixe ikus daiteke, ia-ia gauza bakarra. Baina hori ez da unibertsoa egitea, jaun-andreak.

Ontzat jotzen dut berriz ere bertsolariek lekua izatea programazioan (hiru urtez ez egotearen arrazoia ETBren liburuko kapitulu ezkutuenean gorde behar litzateke, lotsagarria da eta), eta agian, demagun, ez dakit nongo trikitixa edo auresku txapelketara joan ezin duenarentzat eskergarria izan liteke erretrasmisio oso-osoak ematea, baina... iraingarria izan nahi gabe, programazio kulturala baino FET & JONSeko dantza folklorikoa ematen dute hainbat telesaiok. ETB, telebista *kitsch* bihurtu digute agintariak, unibertsoa egiten lagundu beharko ligukeen medio garrantzitsua bestela erabili beharrean. ETBk berak barneraturik omen du satelitea (kultura-satelite baten media) delakoarena.

BERTSOLARI TXAPELKETA NAGUSIAREN EZAUGARRI BERRIAK

Gauza batzuk aldatu ez badira ere (lurraldetasunaren araberako kopuruak, esaterako, Gipuzkoa nagusia da oraindik ere portzentaiatan), beste zenbait gauza aldatuz doaz, onerako nire ustez. Horien artean emakumezkoen kopurua. Txikia da oraindik ere (bost baino ez), baina hutsetik bosterainoko bidea egin egin da. Bertsolaritza gaztetu egin da, bestaldetik. Batezbesteko adina gehiago hurbiltzen da 30 urtera 60ra baino. Gaiak gaztetu egin dira, eta ondorioz, entzulegoa. Bertsolaritza, bestalde, hiritartu egin da; gero eta zabalagoa da baserria usaindu ere egin ez dutenen bertsozaleen kopurua.

Aldaketa hauek historiaz ikus ditzakete, agian, bertsozale bertikoeak, baserriarengandiko urruntzea, era klasikoen gutxitzea... baina unibertsoa egin ahaleginean, ezinbestekoa da euskarak alde zeharka ditzala hiriak, eta hirien euskalduntzean bertsolaritzak (musikak bezalaxe) lan eskerga egin dezake, ez bairik gabe. Tradizioa mantendu eta aldi berean berriztu, nor bere nortasun zantzuak gordez, baina berritasunari atea zabalduz... horixe da bertsolaritzak egin duen bide zaila. Benetan miragarria.

GUGGENHEIM MY LOVE

Askoz ere erromantikoagoa litzateke *Guggenheim mon amour* esatea, baina begi bistakoa da aldaketaren arrazoia. Kulturgile askorengan sentimentu kontrajarria, gazi-gozoa batzuetan gorroto-amodiozkoa bestetan, sortu du aipatu museoak. Bai... baina ez, diote hainbatek, onartzekoa litzateke bai, baina ez honela.

Bat gatoz guztiok (sustatzaileek beraiek ere, publikoki azaldu dutenez) garestia izan dela, oso, erabakiak bakar batzuek soilik hartu dituztela eta kudeaketa kanpokoen eskuetan gertzen dela. Arrazoi nahikoak lirateke (eta badira izan) proiektu osoa kritikatzeko. Baina galdera ez da zenbateraino kritikatu behar den, bestelakoa baizik: eta orain zer? Logikoena litzateke kudeaketa eta erabakiak hartzeko ahalmena ordaindu dutenen eskuetan uztea. Gure eskuetan alegia. Azken finean, postaz erositako produktua dugu museoa, ikusi aurretik ordaindua, katalogoan zetorrena egiazkoa denentz baieztatu ahal izan gabe.

Bizi dugun gizarte neoliberal honetan, zerbait nahi duenak ordaindu behar du, eta ordaindu egiten duenak ipintzen ditu arauak, kulturaren barne, Habermas-ek argi rozioen bezala. Bat etorri ala ez, argi dut nahiago dudala Guggenheim Bilbo Museoaren kudeaketa Artelekukoaren eskuetan ikustea (hauekiko dudan mirespena urte askotakoa da) Solomon Guggenheim Fundazioaren erabakipean uztea baino.

Azken finean, nonbait esan dudana bezala, ez dago kultura zapaltzailerik, baizik eta kulturaren erabilpen zapaltzailea. Sirtakia, rocka ala aureskua dantzatzea, berez, ez da oinperatzailea. Zapaltzailea zera da, sirtakia (demagun) gainontzekoei inposatu nahi izatea, indarrez, helburu politikoz. Botereek opresiorako tresna gisa erabiltzen dituzte kulturak, kulturgabetu ostean errazagoa baita herrien menperatzea.

Elkar-trukaketa, bestalde, ona ezezik ezinbestekoa da. Mes-tizaia, hartu-eman, elkar ezagutzea finean, edozein kulturaren garapenerako beharrezko ongarria da. Bestalakea da inposaketa. Eta are larriagoa enoratzea. Euskararen unibertsoan integro daiteke Guggenheim, nola ez, baina bertotik diseinatutako elkar-trukaketaren bidez egiten baldin bada, ez bestela.

UNIBERTSOA EGITEKO, LEHENAGO SINISTU BEHAR

Ikusi bezala, gaiz gai hausnartzeko kontua da unibertso egitea. Ez da berezituriko atala, atal guztiak kutsatzen duen kontua baizik. Durango, Athletia, ETB, Bertsolaritza, Arteleku eta Guggenheim unibertso egiteko (edo ez egiteko) modu ezberdinak izan daitezke.

Hasi berri dugun abentura honetarako lehen baldintza sinistea da, egin nahi dugunerako fedea edukitzea. Txokotik atera, behegaitetik begirada altxatu eta, txiki izanik, zati ez sentitzea. Osorik gure txikitasunean.

Horixe dugu artikulu honen tituluaren esanahia: ez da urterik onena izan, egia da, zenbait arlotan oraindik ere zapalkuntzaren gozaga sentitu izan dugulako mingainean, ahosabaian. Urterik txarrena ere ez da izan, hausnarketarako balio izan digulako alde batetik, eta bestaldetik, martxan jartzen ari den Euskararen Gizarte Erakundearen Kontseilua, ondorengo urteetan emaitzak emango dituelako uste osoa dugulako. Hala izan beharko da, halabeharrez. Elkartzea, arazoak konpartitzea, egitasmo eta ibilbide amankomunak diseinatzea ezin litezke negatiboak izan.

Milaka urtetan gure kulturak ikasi izan du lurpean babes ten erasoak artez zetozenean, eta aurtengo urtea, politikan zein kulturatan, babesteko moduko urtea izan da, latza. Ekaitza atertu ostean, indarberriturik atera izan da beti. Ari du.

FERNANDO MUÑOZGUREN

EREMU URRIKO EUSKAL PRENTSAREN BIDEETAN BARRENA

La culture des réseaux informatiques bouleverse la perception qu'ont les hommes des événements qui les affectent. Ce flux instantané d'informations et d'innovations en prévenance d'ailleurs peut rendre certains groupes humains passifs et inconscients. Dans l'Antiquité, des grandes cultures de tradition